

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

БІБИК ЮЛІЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 625.7:338.5

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА
ПІДПРИЄМСТВАХ ДОРОЖНЬОГО ГОСПОДАРСТВА**

08.00.04 - економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному транспортному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, професор
Концева Валентина Володимирівна,
Національний транспортний університет Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри фінансів, обліку і аудиту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Хоменко Інна Олександрівна,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри теоретичної та прикладної економіки

кандидат економічних наук, доцент
Цифра Тетяна Юріївна,
Київський національний університет будівництва і архітектури Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри економіки будівництва

Захист відбудеться «23» грудня 2021 р. о 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.059.04 у Національному транспортному університеті за адресою: 01010, м. Київ, вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, зала засідань (ауд. 333).

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного транспортного університету за адресою: 01103, м. Київ, вул. М. Бойчука, 42.

Автореферат розісланий «17» листопада 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук,
доцент

Людмила ВОЛИНЕЦЬ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із пріоритетних завдань дорожнього господарства (далі – ДГ) є забезпечення конкурентного середовища на ринку дорожніх робіт. Реалізувати це можливо за рахунок впровадження змін у ціноутворення підприємств ДГ шляхом удосконалення діючих методів, що сприятиме запровадженню нових та сучасних матеріалів і новітніх технологій, допоможе отримувати максимально достовірну та об'єктивну інформацію щодо вартості дорожніх робіт.

За проведеним дослідженням з'ясовано, що існуюче ціноутворення на підприємствах ДГ не відповідає реальним вимогам сьогодення, адже зосереджує увагу на кошторисній вартості при недостатньому врахуванні інших елементів ринку та фінансової системи в цілому, враховує усереднені умови та методи виконання робіт, які не відображають реальні витрати підрядника.

Значний внесок в становлення і розвиток науково-методичних основ ціноутворення на будівельних та дорожніх підприємствах зробили А.О. Безуглий, А.В. Беркута, Н.М. Бондар, І.В. Білецький, О.О. Бугрова, Е. Верхоф, П. Віскерс, С.Я. Войтович, О.П. Канін, А. Кадживара, Д. Кар-Пушич, К. Кірван, М. Кірхбергер, П. Кольєр, В.В. Концева, Д. Лайрд, Д. Левінсон, О.М. Ложачевська, М. О'Махони, Ю. Місуї, Т. Немото, Д. Одєк, А.Д. Пірман, О.М. Роухані, М. Седербом, М. Спєрак, К. Тіянїч, А.М. Харченко, Х.-Дж. Хуан, І. Хеггіє, І.О. Хоменко, Т.Ю. Цифра, Х. Чжан, В.Г. Шинкаренко, Х. Ян та ряд інших дослідників.

Зміни, які відбуваються у ДГ загалом та посилення уваги до ефективності використання коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та іноземних кредитів, виділених на виконання дорожніх робіт, потребують нових підходів до ціноутворення на підприємствах ДГ.

Таким чином, наукова та практична значущість проблеми ціноутворення на підприємствах ДГ зумовили вибір теми дисертаційної роботи, її мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в рамках тематичних планів науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт Державного агентства автомобільних доріг України за 2017, 2018, 2019, 2020 роки та в рамках тематичного плану робіт Міністерства розвитку громад та територій України у 2020 році.

Основні положення, висновки та рекомендації, отримані в дисертації, були використані при виконанні науково-дослідних робіт ДП «ДерждорНДІ» за темами: «Провести моніторинг змін у законодавчих і нормативних документах з ціноутворення у будівництві, адаптувати їх до сфери дорожнього господарства та виконати аналіз цін на матеріали для дорожніх робіт» (номер державної реєстрації 0117U001952) – автором здійснено аналіз змін у законодавчих і нормативних документах з ціноутворення у будівництві та надано пропозиції щодо їх адаптації до умов дорожнього господарства; «Провести дослідження та підготувати науково обґрунтовані пропозиції щодо реформування системи кошторисного ціноутворення при реалізації довгострокових контрактів на експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування» (номер державної реєстрації 0117U005118) – автором підготовлені науково обґрунтовані пропозиції щодо реформування системи кошторисного ціноутворення при реалізації довгострокових

контрактів на експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування; «Провести наукове дослідження та надати пропозиції щодо удосконалення методології розрахунку показників кошторисного прибутку, загальновиробничих і адміністративних витрат при визначенні вартості дорожніх робіт» (номер державної реєстрації 0118U0010763) – автором здійснено аналіз фактичних та нормативних показників кошторисного прибутку, загальновиробничих і адміністративних витрат при визначенні вартості дорожніх робіт; «Виконати аналіз та підготувати методичні документи для можливості реалізації довгострокових договорів на експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування» (номер державної реєстрації 0119U101563) – автором розроблено порядок розрахунку вартості робіт з експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування за принципом забезпечення їх експлуатаційного стану; «Провести моніторинг змін у законодавчих і нормативних документах з ціноутворення у будівництві, адаптувати їх до сфери дорожнього господарства та розробити концепцію реформування системи ціноутворення» (номер державної реєстрації 0119U101535) – автором розроблено концепцію реформування системи ціноутворення; «Провести наукове дослідження та підготувати науково обґрунтовані пропозиції щодо нової системи ціноутворення в дорожньому будівництві» (номер державної реєстрації 0120U103235) – автором сформовано концептуальні засади реформування системи ціноутворення в дорожньому будівництві; «Провести дослідження та розробити рекомендації щодо формування очікуваної вартості при реалізації будівельних проєктів за схемами «проєктування – будівництво» та «проєктування – будівництво – експлуатація» (номер державної реєстрації 0120U103236) – автором розроблено порядок розрахунку очікуваної вартості при реалізації будівельних проєктів за схемами «проєктування – будівництво» та «проєктування – будівництво – експлуатація»; «Аналіз вітчизняної та європейської нормативної бази, вивчення світового досвіду щодо порядку визначення вартості проєктно-вишукувальних робіт та будівництва об'єктів з метою розроблення правил визначення вартості будівництва та правил визначення проєктно-вишукувальних робіт» (номер державної реєстрації 0120U104574) – автором розроблено проєкти Порядку визначення вартості будівництва та Порядку визначення вартості проєктно-вишукувальних робіт.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є поглиблення теоретико-методичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо реформування ціноутворення на підприємствах ДГ у частині формування договірної ціни та проведенні взаєморозрахунків. Для досягнення мети поставлено і вирішено такі завдання:

- дослідити теоретичні положення поняття «ціноутворення» з урахуванням особливостей діяльності підприємств ДГ;
- дослідити методи формування ціни на підприємствах ДГ;
- узагальнити світовий досвід ціноутворення на підприємствах ДГ;
- визначити тенденції розвитку підприємств ДГ та дослідити складові вартості дорожніх робіт;
- сформувати концептуальні засади реформування ціноутворення на підприємствах ДГ, які базуються на застосуванні укрупненого показника вартості

роботи;

- удосконалити методичні підходи до визначення ціни дорожніх робіт із застосуванням нових форм договорів (контрактів);

- сформувані методичні положення щодо моніторингу цін на дорожньо-будівельні матеріали з урахуванням критеріїв відбору та розрахунку коштів на покриття ризиків на підставі розрахункової вірогідності настання ризиків при розрахунку договірної ціни на виконання дорожніх робіт.

Об’єкт дослідження – процес ціноутворення на підприємствах ДГ.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та практичні аспекти ціноутворення на підприємствах ДГ.

Методи дослідження. Під час вирішення поставлених завдань застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: наукової абстракції, індукції та дедукції, єдності діалектичного та історичного – для критичного дослідження теоретичних положень здобутків економічної науки щодо розуміння сутності понять «ціна» та «ціноутворення», порівняння та систематизації – існуючих методів ціноутворення та методів визначення вартості дорожніх робіт; системно-структурного аналізу – для аналізу розвитку ДГ України; методи статистичного аналізу – для аналізу тенденцій розвитку підприємств ДГ; методи економічного моделювання – для визначення цін на дорожні роботи за укрупненими показниками; графічний та табличний методи – для наочного представлення результатів тенденцій розвитку підприємств ДГ.

Інформаційною основою дослідження є нормативно-правові акти, що регламентують визначення вартості дорожніх робіт, наукові праці вітчизняних і закордонних вчених, матеріали науково-практичних конференцій, офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, Національного банку України, Державної казначейської служби України, PROZZORO, звітні дані дочірніх підприємств АТ «ДАК «Автомобільні дороги України», результати особистих досліджень і спостережень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних основ та обґрунтуванні практичних рекомендацій з визначення вартості дорожніх робіт шляхом реформування ціноутворення на підприємствах ДГ. До найвагоміших наукових результатів дисертації, які представляють наукову новизну, належать такі:

удосконалено:

- науково-методичні положення формування ціни на дорожні роботи шляхом застосування укрупненого показника вартості роботи. На відмінну від існуючих, такі положення являються концептуальними в реформуванні ціноутворення на підприємствах ДГ і дозволяють визначити загальну вартість виконання певного виду роботи, а не лише прямі витрати. До укрупненого показника вартості включаються витрати на заробітну плату робітників-будівельників, витрати на експлуатацію дорожніх машин та механізмів, витрати на дорожньо-будівельні матеріали, вироби та конструкції, загальновиробничі та адміністративні витрати, інші роботи та витрати, пов’язані з об’єктом будівництва та прибуток;

- методичні засади визначення ціни дорожніх робіт за довгостроковими договорами (контрактами) з експлуатаційного утримання автомобільних доріг за

принципом забезпечення їх експлуатаційного стану та за договорами (контрактами) за схемою «проектування – будівництво», «проектування – будівництво – експлуатація» з урахуванням світового досвіду. На відміну від існуючих, такі підходи дозволяють визначати вартість не лише за прогнозними обсягами робіт та ресурсними елементними кошторисними нормами, а й з використанням аналогового методу та за укрупненими показниками вартості;

– науково-методичні основи моніторингу цін на дорожньо-будівельні матеріали, які базуються на критеріях відбору: вартість, термін відстрочки платежу, термін поставки матеріалів та розмір необхідного авансу. На відміну від існуючого, такий підхід дозволить достовірно та об'єктивно визначати поточні ціни на матеріальні ресурси з урахуванням умов закупівлі;

набули подальшого розвитку:

– поняття «ціноутворення» на підприємствах ДГ як складний багатофункціональний процес формування рівня цін на дорожні роботи, який завершується узгодженням договірної ціни у договорі підяду з урахуванням особливостей діяльності підприємств ДГ (сезонність робіт; вплив попиту на роботи, що формується на державному чи регіональному рівнях; високий рівень динамічності процесу ціноутворення; процес, що передбачає досягнення компромісу між інтересами всіх учасників; індивідуальний підхід до ціноутворення; відсутність досконалої конкуренції на ринку дорожніх робіт тощо);

– методи формування договірної ціни на підприємствах ДГ з урахуванням нормативного підходу до ціноутворення, який регламентований на законодавчому рівні, на етапі встановлення вартості дорожніх робіт і при проведенні публічних закупівель;

– методичні положення розрахунку складових вартості дорожніх робіт в частині визначення коштів на покриття ризиків, яка базується на розрахунку вірогідності настання ризиків, що дозволяє врахувати ступінь впливу та вірогідність настання обраних видів ризику.

Практичне значення отриманих результатів полягає у використанні основних положень дисертаційної роботи при ціноутворенні на підприємствах ДГ. Методичні розробки дослідження доведено до рівня практичних рекомендацій, які використані в діяльності:

– Служби автомобільних доріг в Івано-Франківській області – щодо удосконалення підходів при розрахунку очікуваної вартості дорожніх робіт (довідка про впровадження № 07-29/984 від 16.08.2021 р.);

– ПрАТ «Хмельницьке ШБУ № 56» – щодо удосконалення підходів з проведення моніторингу цін з урахуванням нецінових критеріїв (довідка про впровадження № Т2021-538/1 від 09.08.2021 р.);

– ТОВ «Автомагістраль-Південь» – щодо формування вартості дорожніх робіт на підставі укрупненого показника вартості (довідка про впровадження № 0818/Д від 18.08.2021 р.).

Результати дисертаційної роботи мають наукову новизну і практичну цінність, використовуються при формуванні навчально-методичної бази в навчальному процесі Національного транспортного університету. Матеріали дисертаційної

роботи реалізовані у навчальній програмі з дисципліни «Інвестування» (довідка про впровадження № 2380/13 від 01.11.2021 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою, в якій представлено авторський підхід і особисто одержані теоретичні та практичні результати щодо ціноутворення на підприємствах ДГ. З наукових робіт, опублікованих у співавторстві, використано лише напрацювання здобувача. Наукові положення, висновки та рекомендації, які виносяться на захист, є авторським здобутком.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, результати, висновки виконаного дослідження доповідались автором та отримали схвалення на 5 науково-практичних конференціях: ІХ науково-практична конференція «Визначення вартості об'єктів будівництва, проектних, будівельно-монтажних та ремонтно-будівельних робіт із застосуванням сучасних технологій і матеріалів» (м. Івано-Франківськ, 2015), ХІІ науково-практична конференція «Визначення вартості об'єктів будівництва, проектних, будівельно-монтажних та ремонтно-будівельних робіт із застосуванням сучасних технологій і матеріалів. Управління вартістю життєвого циклу об'єктів» (Івано-Франківськ, 2018), науково-практична конференція «Social and Economic Aspects of Education in Modern Society» (м. Варшава, 2019), ХІІІ науково-практична конференція «Визначення вартості об'єктів будівництва, проектних, будівельно-монтажних та ремонтно-будівельних робіт із застосуванням сучасних технологій і матеріалів. Управління вартістю життєвого циклу об'єктів» (Івано-Франківськ, 2019), науково-практична конференція «6th. International Conference on Road and Rail Infrastructure (CETRA)» (м. Загреб, 2021).

Публікації. Результати дослідження опубліковано в 33 наукових працях загальним обсягом 12,68 д.а. (з яких автору належить 9,47 д.а.), з них: 2 монографії у співавторстві, 4 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у науково-періодичному виданні іншої держави (Польща), 5 праць апробаційного характеру, а також 21 стаття, що додатково відображає наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 166 сторінках тексту. Робота містить 27 таблиць (з них 3 – на окремих сторінках), 39 рисунків (з них 9 – на окремих сторінках). Список використаних джерел налічує 186 найменувань, розміщений на 20 сторінках, та 7 додатків – на 27 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, визначено мету та завдання роботи, об'єкт і предмет, наведено перелік використаних методів, сформульовано наукову новизну, значимість і практичну цінність одержаних результатів, представлено дані щодо їх апробації та опублікування.

У першому розділі «**Теоретичні основи ціноутворення на підприємствах дорожнього господарства**» досліджено сутність понять ціни та ціноутворення на підприємствах ДГ, визначено теоретичні засади формування цін на дорожні роботи та проаналізовано світовий досвід щодо ціноутворення на підприємствах ДГ.

Узагальнення теоретичних положень щодо понять «ціна» та «ціноутворення» на підприємствах ДГ показало, що це складний багатofункціональний процес формування рівня цін на дорожні роботи, який завершується узгодженням ціни у договорі підряду і залежить від багатьох факторів. У процесі дослідження методів ціноутворення визначено, що формування ціни на підприємстві ДГ може відбуватися на основі одного або кількох методів, що залежить від особливостей договірних відносин, а також державного регулювання. Наявні особливості діяльності підприємств ДГ та чинне законодавство робить можливим застосування витратних та/або ринкових методів ціноутворення.

За результатами узагальнення методичних засад визначено, що ціноутворення на підприємствах ДГ залежить від очікуваної (кошторисної) вартості робіт, яка визначається на стадії проектування в складі інвесторської кошторисної документації; базується на договірній ціні, яка розраховується на стадії визначення ціни пропозиції учасника процедури закупівель; та може бути уточнена на стадії проведення взаєморозрахунків.

Узагальнення світового досвіду свідчить про можливість підприємств ДГ визначати ціну на підставі загальної вартості роботи та застосовувати при цьому власний алгоритм розрахунку складових витрат. Крім цього, перехід на ринкову систему розрахунку вартості дорожніх робіт дозволяє покращити конкурентне середовище на будівельному ринку і стимулює підвищення ефективності господарської діяльності.

У другому розділі **«Нормативно-методичне забезпечення та оцінка складових вартості робіт підприємств дорожнього господарства»** узагальнено основні тенденції розвитку підприємств ДГ, проведено аналіз впливу прямих (матеріально-технічних, трудових), загальновиробничих та адміністративних витрат, а також прибутку на формування загальної вартості дорожніх робіт.

Динаміка основних показників діяльності підприємств відображає стале зростання економічного потенціалу підприємств ДГ, що спеціалізуються на будівництві доріг (збільшення вартості необоротних та оборотних активів, скорочення залежності від зовнішніх джерел фінансування) та спад економічного потенціалу підприємств, що спеціалізуються на утриманні доріг (зменшення розміру власного капіталу та наявність непокритих збитків, що призводить до залежності від зовнішніх джерел фінансування).

Встановлено причинно-наслідковий зв'язок між рівнем видатків на ДГ та основними показниками розвитку підприємств ДГ. Видатки Зведеного бюджету України на ДГ (рис. 1) у 2015-2020 рр. збільшилися у 4,6 разів за фактичними показниками та 4,5 разів за плановими показниками видаткової частини бюджету.

Не зважаючи на збільшення рівня фінансування, варто відмітити, що розподіл договорів на нове будівництво, реконструкцію, капітальний та поточний ремонт автомобільних доріг підтверджує дані про відсутність досконалої конкуренції та вказує, що понад 80% всіх договорів, а в окремих роках та за окремими видами робіт понад 90% виконуються обмеженим переліком суб'єктів господарювання.

Рисунок 1 – Видатки Зведеного бюджету України на ДГ у 2015-2020 рр.

У 2016-2020 рр. найбільшу вартість за договорами отримали Onur Taahhut Tasimacilik In Saat Ticaret Ve Sanayi Anonim Sirketi (11918 млн грн), ТОВ «Автомагістраль-Південь» (17548 млн грн), ТОВ «ОНУР Конструкціон Інтернешнл» (9516 млн грн), ТОВ «ПБС» (8017 млн грн), ТОВ «Ростдорстрой» (7064 млн грн).

Проаналізовано структуру витрат підприємств ДГ на будівництво доріг і автострад за складовими вартості (табл. 1).

Таблиця 1 – Структура витрат підприємств ДГ на будівництво доріг і автострад у 2015-2019 рр., %

Витрати	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Матеріальні витрати та витрати на оплату послуг, використаних у виробництві	87,7	92,0	92,1	91,7	90,0
Амортизація	3,4	1,7	2,0	2,2	2,4
Витрати на оплату праці	6,4	5,3	4,8	4,7	5,7
Відрахування на соціальні заходи	1,8	0,7	0,9	1,0	1,2
Інші витрати	0,7	0,3	0,2	0,4	0,7
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Вартість матеріальних ресурсів є основною складовою прямих витрат підприємств ДГ, адже їх частка в загальній вартості дорожніх робіт в середньому становить 85%. На стадії складання ціни тендерної пропозиції поточні ціни на матеріальні ресурси приймаються за обґрунтованими, як правило, найменшими (при всіх рівних характеристиках) цінами на підставі проведеного претендентом (підрядником) аналізу цін на ринку будівельних матеріалів в регіоні. Крім того,

необхідно відмітити негативні фактори, які створюють несприятливу ситуацію на ринку дорожньо-будівельних матеріалів і впливають на формування кінцевої ціни: сезонне зростання ціни на окремі дорожньо-будівельні матеріали (пов'язане з сезонним виконанням дорожніх робіт); високий рівень імпортозалежності та коливання курсу гривні до іноземних валют; монополізація ринку окремими постачальниками дорожньо-будівельних матеріалів; низький рівень вітчизняних потужностей з виробництва окремих дорожньо-будівельних матеріалів.

В основу ціноутворення на підприємствах ДГ покладено регламентований на законодавчому рівні підхід до ціноутворення як на етапі формування вартості дорожніх робіт, так і на етапі електронних аукціонів. Прямі витрати визначають шляхом множення встановленої за ресурсними елементними кошторисними нормами кількості трудових та матеріально-технічних ресурсів, необхідних для виконання обсягів робіт на відповідні поточні ціни цих ресурсів. Таким чином, формування прямих витрат відбувається на основі нормативних витрат, а не виробничих норм, які існують на підприємствах ДГ. Розрахунок загальновиробничих, адміністративних витрат та прибутку залежить від трудомісткості виконання робіт, що не відображає реальні розміри цих складових вартості і не спонукають підрядників використовувати новітні технології та матеріали.

У третьому розділі **«Реформування ціноутворення на підприємствах дорожнього господарства»** наведено концептуальні засади реформування ціноутворення на підприємствах ДГ, удосконалено методичні положення визначення ціни дорожніх робіт із застосуванням укрупненого показника вартості роботи, методичні положення проведення моніторингу цін на дорожньо-будівельні матеріали з урахуванням критеріїв відбору та удосконалено методику розрахунку коштів на покриття ризиків, яка базується на розрахунку вірогідності настання ризиків.

Концептуальні засади реформування ціноутворення на підприємствах ДГ щодо формування договірної ціни зображено на рис. 2 та передбачають:

- формування вартості дорожніх робіт на підставі нових форм договорів (контрактів);
- запровадження твердої договірної ціни за укрупненим показником вартості робіт;
- удосконалення підходів до визначення розміру ризиків;
- зміну методики моніторингу цін на дорожньо-будівельні матеріали.

Запропоновано модель формування ціни за новими типами договорів (контрактів) Design-Build – «проектування – будівництво» та «проектування – будівництво – експлуатація» (рис.3).

Перевагами впровадження таких контрактів (договорів) є скорочення часу реалізації проекту; отримання прибутку за рахунок зменшення витрат та термінів виконання робіт, можливість виконувати роботи паралельно при розробці проектних рішень; забезпечення сталого розвитку у довгостроковому періоді.

Рисунок 2 – Концептуальні засади реформування ціноутворення на підприємствах ДГ та формування договірної ціни на дорожні роботи

Проведення тендеру з кількома учасниками

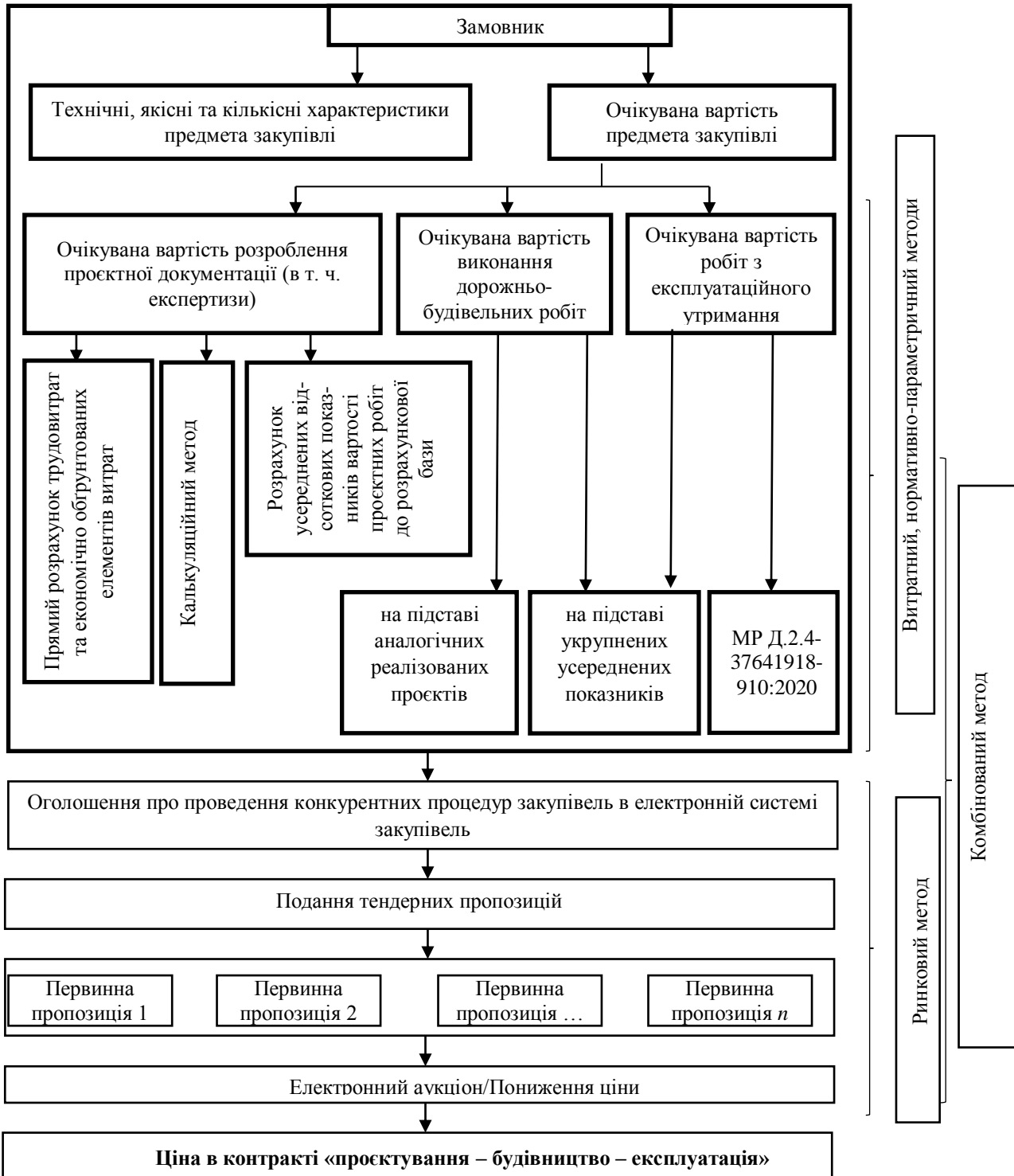

Рисунок 3 – Модель формування договірної ціни за контрактом (договором) «проектування – будівництво – експлуатація»

Запропоновано формування ціни довгострокових договорів (контрактів) за принципом забезпечення експлуатаційного стану автомобільних доріг на етапі визначення ціни тендерної пропозиції учасника процедури закупівлі (договірної ціни) здійснювати претендентом виходячи із власних методичних підходів з урахуванням визначених замовником рівнів обслуговування, строків реагування та діючих нормативних документів з ціноутворення дорожніх робіт (рис. 4).

Рисунок 4 – Формування ціни довгострокових договорів (контрактів) за принципом забезпечення експлуатаційного стану автомобільних доріг

Переваги впровадження довгострокових договорів (контрактів) за принципом забезпечення їх експлуатаційного стану: розширене управління активами; більш комплексне обслуговування; зниження витрат на експлуатаційне утримання автомобільних доріг.

Модель формування вартості за договорами (контрактами) «проектування – будівництво» апробовано на прикладі проєктів (Поточний середній ремонт автомобільної дороги загального користування державного значення Т-18-12 Немовичі – Березне – Великі Межирічі – Федорівка на ділянці км 48+400 – км 83+400, Рівненська область, Поточний середній ремонт автомобільної дороги Т-04-01 Дніпро – Васильківка – Покровське – Гуляйполе – Пологи – Мелітополь на ділянці км 191 + 283 – км 235 + 980 у Запорізькій області, Поточний середній ремонт автомобільної дороги загального користування державного значення Т-18-06 Рівне – Млинів – Берестечко – Буськ – Перемишляни на ділянці км 42+060 – км 68+660, Рівненська область, Послуги з поточного середнього ремонту автомобільної дороги загального користування державного значення М-21 Виступовичі – Житомир – Могилів-Подільський (через м. Вінницю) на ділянці км 148+000 – км 152+203, Житомирська область), що реалізуються у 2021-2022 рр. з використанням об'єктів-аналогів. Витрати на проектування та поточний середній ремонт автомобільних доріг загального користування становлять 2497,30 млн грн, що менше від показників за об'єктами-аналогами при окремих договорах на поточний ремонт та проєктні роботи на 496,36 млн грн.

Методичні підходи до визначення ціни дорожніх робіт із застосуванням укрупненого показника вартості.

Укрупнений показник вартості роботи – ціновий показник, який включає в себе заробітну плату робітників-будівельників, витрати на експлуатацію дорожніх машин та механізмів, дорожньо-будівельні матеріали, вироби та конструкції, загальновиробничі та адміністративні витрати, інші роботи та витрати (у тому числі кошти на зведення та розбирання тимчасових будівель та споруд, кошти на виконання дорожніх робіт у зимовий/літній період, кошти на перевезення працівників дорожніх організацій автомобільним транспортом, кошти на відрядження працівників дорожніх організацій, кошти на покриття витрат, пов'язаних з інфляційними процесами тощо) та прибуток на одиницю виміру певного виду роботи.

Загальна вартість виконання дорожніх робіт (B), яка зазначається в договірній ціні з використанням укрупнених показників вартості робіт визначається за формулою:

$$B = \sum_{j=1}^m \left[\left(\sum_{i=1}^n (ВП_{Т_i^k} \cdot B_{Т_i^k}) \right) + \left(\sum_{i=1}^n (ВП_{ВЕМ_i} \cdot B_{ЕМ_i}) \right) + \left(\sum_{i=1}^n (ВП_{М_i} \cdot B_{М_i}) \right) + \right. \quad (1) \\ \left. + \left(\left(\sum_{i=1}^n (ВП_{Т_i^k} \cdot B_{Т_i^k}) \right) \cdot K_{ЗВВ} \right) + \left[\left(\sum_{i=1}^n (ВП_{Т_i^k} \cdot B_{Т_i^k}) \right) + \left(\sum_{i=1}^n (ВП_{ВЕМ_i} \cdot B_{ЕМ_i}) \right) + \right. \right. \\ \left. \left. + \left(\sum_{i=1}^n (ВП_{М_i} \cdot B_{М_i}) \right) + \left(\left(\sum_{i=1}^n (ВП_{Т_i^k} \cdot B_{Т_i^k}) \right) \cdot K_{ЗВВ} \right) \right] \cdot (1 + K_{\text{ч}}) \right] + P + \text{ПДВ},$$

де $ВП_{Т_i^k}$ – виробнича потреба i -того трудового ресурсу k розряду, люд. год;

$B_{Т_i^k}$ – вартість i -того трудового ресурсу k розряду грн/люд.год.;

$ВП_{ВЕМ_i}$ – виробнича потреба i -того технічного ресурсу, маш.год.;

$B_{ЕМ_i}$ – вартість експлуатації i -того технічного ресурсу, грн/маш.год.;

$ВП_{М_i}$ – виробнича потреба i -того матеріального ресурсу, од. виміру (т, м³, м² тощо);

$B_{М_i}$ – поточна ціна i -того матеріального ресурсу, грн/од. виміру;

$K_{ЗВВ}$ – коефіцієнт співвідношення загальновиробничих витрат до заробітної плати у прямих витратах за минулий період;

$K_{\text{ч}}$ – коефіцієнт сумарної частки кожного виду інших витрат (витрати на тимчасові будівлі і споруди, витрати на літнє/зимове подорожчання, витрати на відрядження тощо), адміністративних витрат в структурі загальної вартості дорожніх робіт та планового прибутку;

i – вид ресурсу (трудового, технічного, матеріального);

n – кількість видів ресурсів (трудового, технічного, матеріального);

k – розряд робітників-будівельників;

m – кількість окремих видів робіт;

j – вид робіт;

P – сума коштів на покриття ризиків, грн;

ПДВ – сума податку на додану вартість, грн.

Укрупнені показники вартості робіт розраховуються підрядником і узгоджуються замовником при формуванні договірної ціни. Приклад форми твердої договірної ціни, визначеної за укрупненими показниками вартості робіт, представлено (рис. 5).

Замовник _____					
Підрядник _____					
Договірна ціна					
на об'єкт _____					
Вид договірної ціни: тверда					
№ ч.ч	Найменування робіт	Одиниця виміру	Кількість	Укрупнений показник вартості роботи, грн	Загальна вартість, грн
1	Перевезення будівельного сміття	1 т	1278,0	5,03	6423,60
2	Розлив в'язучих матеріалів	1 т	13,3098	14952,99	199021,37
3	Улаштування вирівнювального шару з асфальтобетонної суміші	100 т	11,0077	229430,92	2525506,72
				Всього по кошторису	2730951,69
				Ризики	15000,00
				Податок на додану вартість	549190,34
				Всього	3295142,03

Рисунок 5 – Форми твердої договірної ціни за укрупненими показниками вартості робіт

Визначення договірної ціни за укрупненими показниками спрощує проведення взаєморозрахунків між замовником і підрядником, не потребує надання підтверджуючих розрахунків для кожної складової вартості, адже підрядник надає розрахунок вартості робіт на підставі виконаного обсягу дорожніх робіт та укрупненої ціни кожного виду роботи.

Передбачені в договірній ціні кошти на покриття ризику є компенсацією підряднику всіх можливих витрат, спричинених ризиками, в тому числі різниці між поточними ринковими цінами матеріально-технічних, трудових ресурсів та цінами, врахованими в договірній ціні на момент укладання договору підряду. В роботі удосконалено методику визначення коштів на покриття ризиків, що базується на розрахунковій вірогідності настання ризиків і залежить від видів ризиків, оцінки вірогідності їх виникнення, ступінь впливу на вартісні показники проекту дорожніх робіт.

Значення показника загальної розрахункової вірогідності настання ризиків (РВ) має бути в межах від 0 до 1. Розмір коштів на покриття ризиків визначається за формулою:

$$P = PV \cdot N, \quad (2)$$

де Р – розмір коштів на покриття ризиків, грн;

N – різниця між оголошеною замовником вартістю предмета закупівлі та ціною пропозицією, порашованою підрядником, грн.

Підрядник, застосовуючи методику для розрахунку коштів на покриття ризиків, може передбачити кошти, що призначені на відшкодування збільшення вартості обсягів робіт та витрат, характер і методи виконання яких не можуть бути точно визначені при проектуванні та уточнюються в процесі будівництва.

Проведення моніторингу цін на матеріальні ресурси для конкретного об'єкту дорожнього будівництва здійснюється підрядником на основі вихідних даних, наданих від постачальників та організацій-виробників дорожньо-будівельних матеріалів. Критеріями вибору під час моніторингу цін на матеріальні ресурси запропоновано приймати не лише необхідний обсяг матеріалів, якісні характеристики та вартісні показники (відпускна ціна, вартість транспортування), а

також термін відстрочки платежу, термін поставки матеріалів та умови постачання. На основі проведених розрахунків з урахуванням методу дисконтування грошових потоків та економічно обґрунтованих припущень запропоновано наступну вагомість критеріїв: вартісні показники – 70 балів, терміни поставки – 20 балів, термін відстрочки – 6 балів, розмір авансу – 4 бали. Вагомість критеріїв враховується при виборі підприємством ДГ обґрунтованої поточної ціни на дорожньо-будівельні матеріали шляхом підсумовування усіх нарахованих балів.

Розроблені концептуальні засади реформування ціноутворення на підприємствах ДГ дозволять збільшити конкуренцію на ринку дорожніх робіт, застосовувати міжнародно визнані форми звітування, формувати вартість на підставі аналізу фактичних витрат за минулий період. Така лібералізація ціноутворення на підприємствах ДГ призведе до значного зменшення кількості документів, які подаються підрядником при узгодженні договірної ціни та під час проведення взаєморозрахунків за обсяги виконаних робіт замовнику. Ключовими критеріями при прийнятті виконаних робіт будуть: якість, строки, обсяги та відповідність проектній документації.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано авторський підхід до розв'язання науково-практичного завдання щодо реформування ціноутворення на підприємствах ДГ. Основні науково-практичні висновки полягають у наступному:

1. Досліджено теоретичні положення поняття «ціноутворення» та запропоновано розуміти ціноутворення на підприємствах дорожнього господарства як складний багатофункціональний процес формування рівня цін на дорожні роботи, який завершується узгодженням сторонами (замовником та підрядником) договірної ціни у договорі підряду з урахуванням особливостей діяльності підприємств ДГ (специфічність робіт щодо яких відбувається ціноутворення; вплив попиту на роботи, що формується на державному чи регіональному рівнях; високий рівень динамічності процесу ціноутворення; нормативне регламентування окремих видів робіт та витрат для визначення їх вартості; процес, що передбачає досягнення компромісу між інтересами всіх учасників; індивідуальний підхід до ціноутворення; відсутність досконалої конкуренції на ринку дорожніх робіт тощо) та з урахуванням положень законодавства.

2. Досліджено особливості застосування методів формування ціни на підприємствах дорожнього господарства, які базуються на синтезі одного або кількох методів ціноутворення, що об'єднані у витратні методи та/або ринкові методи з регламентацією чинним законодавством. Для визначення ціни дорожніх робіт важливим методичним та практичним питанням є визначення показників, які формують ціну на дорожні роботи на всіх етапах проекту: очікувана вартість, кошторисна вартість, договірна ціна, проведення взаєморозрахунків.

3. Узагальнено світовий досвід ціноутворення на підприємствах ДГ, що свідчить про можливість застосування міжнародно визнаних форм договорів (контрактів) та форм для звітування за виконані роботи при будівництві об'єктів за бюджетні кошти, в результаті чого забезпечується конкурентне середовище на

дорожньому ринку, підвищується ефективність господарської діяльності дорожніх підприємств.

4. Досліджено динаміку основних показників діяльності підприємств ДГ, яка демонструє збільшення середнього рівня цін на дорожні роботи, структурні зміни у напрямі збільшення частки матеріальних витрат підприємств ДГ. Встановлено, що формування вартості робіт, виконаних підприємствами ДГ, передбачає врахування прямих витрат, які визначаються за нормами, та інших витрат, які визначаються розрахунково. Ця сукупність витрат об'єднує загальновиробничі витрати; витрати на зведення та розбирання титульних тимчасових будівель і споруд або пристосування та використання існуючих; витрати на виконання дорожніх робіт у зимовий чи літній період; адміністративні витрати тощо, а також враховує регламентований рівень прибутку.

5. Сформовано концептуальні засади реформування ціноутворення на підприємствах ДГ, які передбачають можливість визначати вартість дорожніх робіт з використанням укрупненого показника вартості роботи. Укрупнений показник вартості роботи - це ціновий показник, який включає в себе заробітну плату робітників-будівельників, витрати на експлуатацію дорожніх машин та механізмів, витрати на дорожньо-будівельні матеріали, вироби та конструкції, загальновиробничі та адміністративні витрати, інші роботи та витрати, пов'язані з об'єктом будівництва (у тому числі кошти на покриття витрат, пов'язаних з інфляційними процесами), прибуток на одиницю виміру певного виду роботи. Обґрунтовано науково-методичний апарат та формульне забезпечення ціноутворення на підприємствах ДГ за укрупненим показником вартості роботи.

6. Удосконалено методичні підходи до визначення ціни дорожніх робіт за довгостроковими договорами (контрактами) з експлуатаційного утримання автомобільних доріг за принципом забезпечення їх експлуатаційного стану та за договорами (контрактами) за схемою «проектування – будівництво», «проектування – будівництво – експлуатація». Вартість дорожніх робіт із застосуванням таких форм договорів (контрактів) може бути визначена за нормативними показниками, за укрупненими показниками вартості та з використанням аналогового методу. Економічний зміст зазначеного підходу визначення вартості дорожніх робіт сприятиме збільшенню конкуренції на ринку дорожніх робіт, впровадженню новацій підприємствами ДГ, прискоренню реалізації та підвищенню якості проєктів.

7. Сформовано методичні положення щодо моніторингу цін на дорожньо-будівельні матеріали з урахуванням критеріїв відбору та розрахунку коштів на покриття ризиків на підставі розрахункової вірогідності настання ризиків при розрахунку договірної ціни на виконання дорожніх робіт. Запропонований підхід передбачає здійснювати розрахунки не лише на підставі загальноприйнятих факторів та показників, а враховує вагомість критеріїв.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Методичні основи фінансового забезпечення підприємств дорожньо-транспортного комплексу : монографія / Ю. М. Бібик та ін. ; за ред. А. В. Базилук. Київ, 2016. С. 147–153 (особистий внесок автора: аналіз джерел фінансування дорожнього господарства).

2. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України : монографія / Ю. М. Бібик та ін. Полтава, 2021. С. 45–51 (особистий внесок автора: оцінка фінансової спроможності дорожніх підприємств при проведенні процедури закупівлі).

Статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав

3. Bibyk Y., Belska O., Rakovych I. Average operating cost of road machinery and mechanisms. Technical equipment problems of state road enterprises. *International journal of innovative technologies in economy*, 2021. № 3(35). P. 1–9 URL: <https://rsglobal.pl/index.php/ijite/article/view/2133/1871>. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30092021/7681 (Last accessed: 01.11.2021) (особистий внесок автора: аналіз складових вартості експлуатації дорожніх машин та механізмів).

Статті у наукових фахових виданнях України

4. Безуглий А. О., Бібик Ю. М., Гресько І. Л. Визначення строків експлуатації дорожніх машин і механізмів та особливості нарахування амортизаційних відрахувань. *Дороги і мости: Збірник наукових праць*. 2020. Вип. 21. С. 7–17 (особистий внесок автора: проаналізовано методи нарахування амортизаційних відрахувань).

5. Безуглий А. О., Бібик Ю. М., Бельська О. Л., Ракович І. В. Нормативне забезпечення запровадження довгострокових контрактів на експлуатаційне утримання автомобільних доріг для забезпечення їх експлуатаційного стану. *Дороги і мости: Збірник наукових праць*. 2020. Вип. 22. С. 8–19 (особистий внесок автора: сформовано механізм визначення вартості довгострокових контрактів на експлуатаційне утримання автомобільних доріг для забезпечення їх експлуатаційного стану).

6. Безуглий А. О., Бібик Ю. М., Бельська О. Л. Актуальні проблеми сучасного стану рівня заробітної плати в дорожній галузі. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. №2 (22). С. 70–77 (особистий внесок автора: досліджено динаміку оплати праці та надані пропозиції щодо формування політики оплати праці дорожніх підприємств).

7. Безуглий А. О., Бібик Ю. М., Бельська О. Л., Гресько І. Л. Особливості інформаційно-довідкової системи щодо побудованих та запроєктованих об'єктів-аналогів при оцінці вартості дорожніх робіт. *Дороги і мости: Збірник наукових праць*. 2021. Вип. 23. С. 8–19 (особистий внесок автора: проаналізовано методи визначення вартості).

Публікації апробаційного характеру

8. Бібик Ю. М. Основні положення щодо визначення обсягів, вартості та обліку матеріальних ресурсів, отриманих від розбирання конструкцій, знесення споруд або отриманих шляхом добування попутно будівництву. *Науково-практична конференція «Визначення вартості об'єктів будівництва, проектних, будівельно-монтажних та ремонтно-будівельних робіт із застосуванням сучасних технологій і матеріалів»* : зб. матер. ІХ наук.-практ. конф. Івано-Франківськ : ПП «Будівництво-сучасні технології», 2015. С. 11.

9. Безуглий А. О., Бібик Ю. М., Бельська О. Л. Напрями удосконалення системи кошторисного ціноутворення у дорожньому господарстві. *Науково-практична конференція «Визначення вартості об'єктів будівництва, проектних, будівельно-монтажних та ремонтно-будівельних робіт із застосуванням сучасних технологій і матеріалів. Управління вартістю життєвого циклу об'єктів»* : зб. матер. ХІІ наук.-практ. конф. Івано-Франківськ : ПП «Будівництво-сучасні технології», 2018. С. 23-24 (особистий внесок автора: сформовано пропозиції щодо змін в системі кошторисного ціноутворення).

10. Безуглий А. О., Концева В. В., Бібик Ю. М., Бельська О. Л. Довгострокові контракти на експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування

державного значення як необхідний крок до збереження мережі доріг України. *Proceedings of the XX International Scientific and Practical Conference Social and Economic Aspects of Education in Modern Society*. December 25, 2019. Warsaw, Poland. P. 19-24 (особистий внесок автора: проаналізовано переваги та недоліки запровадження довгострокових контрактів на експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування).

11. Бібик Ю. М., Бельська О. Л. Моніторинг актуальних питань кошторисного ціноутворення в дорожньому господарстві. *Науково-практична конференція «Визначення вартості об'єктів будівництва, проектних, будівельно-монтажних та ремонтно-будівельних робіт із застосуванням сучасних технологій і матеріалів. Управління вартістю життєвого циклу об'єктів»* : зб. матер. XIII наук.-практ. конф. Івано-Франківськ : ПП «Будівництво-сучасні технології», 2019. С. 21-23 (особистий внесок автора: проаналізовані проблемні питання при визначенні дорожніх робіт).

12. Bibyk Y., Belska O. Features of public roads cost evaluation. *6th. International Conference on Road and Rail Infrastructure (CETRA)*. Zagreb, Croatia, 2021. P. 21-28 (особистий внесок автора: сформовано механізм визначення вартісної оцінки автомобільних доріг загального користування).

Публікації в інших виданнях

13. Безуглий А. О., Бібик Ю. М., Нагайчук В. М. Моніторинг змін у законодавчих та нормативних документах з кошторисного ціноутворення в дорожньому господарстві. *Автошляховик України*. 2009. Вип. 4. С. 24-27 (особистий внесок автора: проаналізовано зміни в нормативних документах щодо визначення вартості дорожніх робіт).

14. Безуглий А. О., Бібик Ю. М. Актуальні питання кошторисного ціноутворення в дорожній галузі. *Дорожня галузь України*. 2010. Вип. № 2. С. 70-73 (особистий внесок автора: моніторинг проблемних питань з визначення вартості дорожніх робіт).

15. Безуглий А. О., Бібик Ю. М. Удосконалення системи кошторисного ціноутворення в дорожній галузі. *Дорожня галузь України*. 2010. Вип. № 3. С. 74-75 (особистий внесок автора: надані пропозиції щодо удосконалення системи кошторисного ціноутворення в дорожній галузі).

16. Безуглий А. О., Бібик Ю. М. Порядок складання калькуляцій на матеріали, виготовлені на власних другорядних виробництвах. *Дорожня галузь України*. 2010. Вип. № 4. С. 38-41 (особистий внесок автора: сформовано порядок розрахунку прямих витрат при визначенні вартості матеріалів, виготовлених на власних другорядних виробництвах).

17. Безуглий А. О., Бібик Ю. М. Актуальні питання кошторисного ціноутворення в дорожній галузі. *Дорожня галузь України*. 2011. Вип. № 6. С. 30-32 (особистий внесок автора: наведено порядок розрахунку заробітної плати робітників другорядного виробництва).

18. Безуглий А.О., Бібик Ю.М. Принципи вдосконалення системи ціноутворення дорожніх робіт. *Дороги і мости: Збірник наукових праць*. 2011. Вип. 13. С. 14-18 (особистий внесок автора: запропоновані підходи з визначення вартості дорожніх робіт на підставі укрупнених кошторисних цін).

19. Безуглий А. О., Бібик Ю. М. Нововведення, які варто знати. Про новий порядок визначення вартості капітального та поточного ремонтів автомобільних доріг загального користування. *Дорожня галузь України*. 2012. Вип. № 7. С. 32-35 (особистий внесок автора: проаналізовано зміни до порядків визначення вартості дорожніх робіт).

20. Безуглий А. О., Бібик Ю. М. Новий порядок визначення вартості робіт з експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування. *Дорожня галузь України*. 2013. Вип. № 1. С. 52-54 (особистий внесок автора: проаналізовано механізм визначення вартості матеріальних ресурсів).

21. Безуглий А. О., Бібик Ю. М. Нові стандарти з визначення вартості будівництва. *Дорожня галузь України*. 2013. Вип. № 6. С. 55-57 (особистий внесок автора: проаналізовано нововведення в державних стандартах з ціноутворення).
22. Безуглий А. О., Бібик Ю. М. Моніторинг актуальних питань кошторисного ціноутворення в дорожній галузі. *Дорожня галузь України*. 2014. Вип. № 3. С. 25-29 (особистий внесок автора: наведено механізм підтвердження вартісних показників).
23. Безуглий А.О., Бібик Ю.М. Огляд останніх змін до галузевих стандартів із кошторисного ціноутворення. *Дорожня галузь України*. 2014. Вип. № 4. С. 34-35 (особистий внесок автора: проаналізовано зміни до СОУ 42.1-37641918-085:2012).
24. Безуглий А. О., Бібик Ю. М., Стасюк Б. О. Визначення вартості проектно-вишукувальних робіт на будівництво: огляд нововведень. *Дорожня галузь України*. 2015. Вип. № 4. С. 26-29 (особистий внесок автора: здійснено порівняльний аналіз усереднених відсоткових показників вартості проектно-вишукувальних робіт).
25. Безуглий А. О., Бібик Ю. М., Бельська О. Л. Моніторинг актуальних питань кошторисного ціноутворення в дорожньому господарстві. *Дорожня галузь України*. 2016. Вип. № 1. С. 42-44 (особистий внесок автора: проаналізовані проблемні питання з визначення вартості дорожніх робіт).
26. Безуглий А. О., Бібик Ю. М., Ілляш С. І. Моніторинг актуальних питань з кошторисного ціноутворення в дорожньому господарстві. *Дорожня галузь України*. 2016. Вип. № 5. С. 34-37 (особистий внесок автора: сформовано механізм визначення вартості експлуатації дорожніх машин та механізмів).
27. Безуглий А. О., Бібик Ю. М., Гресько І. Л. Особливості визначення коштів на покриття ризиків при розрахунку вартості дорожніх робіт. *Дороги і мости: Збірник наукових праць*. 2016. Вип. 16. С. 100-104 (особистий внесок автора: запропоновано механізм визначення коштів на покриття ризиків).
28. Безуглий А. О., Бібик Ю. М., Цинка А. О. Пропозиції щодо удосконалення системи кошторисного ціноутворення. *Дорожня галузь України*. 2017. Вип. № 3. С. 40-43 (особистий внесок автора: надано пропозиції щодо удосконалення кошторисного ціноутворення).
29. Безуглий А. О., Бібик Ю. М., Цинка А. О. Пропозиції щодо вдосконалення системи кошторисного ціноутворення. *Дорожня галузь України*. 2017. Вип. № 6. С. 41-43 (особистий внесок автора: надано пропозиції щодо перегляду показників для визначення загальноновиробничих та адміністративних витрат).
30. Бібик Ю. М., Бельська О. Л., Гайдукова С. Ю. Необхідність гармонізації вітчизняного законодавства з міжнародною практикою застосування проформ FIDIC. *Дороги і мости: Збірник наукових праць*. 2017. Вип. 17. С. 97-101 (особистий внесок автора: аналіз діючих проформ контрактної документації).
31. Безуглий А. О., Бібик Ю. М., Стасюк Б. О. Методичні аспекти системи моніторингу цін на дорожньо-будівельні матеріали. *Дороги і мости: Збірник наукових праць*. 2018. Вип. 18. С. 5-14 (особистий внесок автора: розрахунок коефіцієнтів вагомості).
32. Безуглий А. О., Бібик Ю. М. Особливості визначення вартості дорожніх робіт, зміни та нововведення. *Практичні питання складання та перевірки кошторисної документації на будівництво і реконструкцію промислових та цивільних об'єктів*. 2019. С. 14-17 (особистий внесок автора: проаналізовано зміни до СОУ 42.1-3761918-085:2012).
33. Безуглий А. О., Бібик Ю. М., Бубела А. В., Гресько І. Л., Славінська О. С., Харченко А. М. Особливості проведення вартісної оцінки автомобільних доріг загального користування. *Дороги і мости: Збірник наукових праць*. 2019. Вип. 19-20. С. 5-15

(особистий внесок автора: аналіз методів для проведення вартісної оцінки автомобільних доріг загального користування).

АНОТАЦІЯ

Бібік Ю.М. Концептуальні засади реформування ціноутворення на підприємствах дорожнього господарства – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) – Національний транспортний університет, Київ, 2021.

У дисертаційній роботі вирішено науково-практичне завдання, що полягає в реформуванні ціноутворення на підприємствах ДГ шляхом можливості формування договірної ціни та проведення взаєморозрахунків на підставі укрупнених показників вартості робіт. Узагальнено теоретичні підходи до сутності поняття «ціноутворення» та запропоновано розуміти ціноутворення на підприємствах ДГ як складний багатофункціональний процес формування рівня цін на дорожні роботи, який завершується узгодженням договірної ціни у договорі підяду.

Обґрунтовано науково-методичний апарат та формульне забезпечення ціноутворення на підприємствах дорожнього господарства за укрупненим показником вартості роботи. Удосконалено методичні положення щодо визначення ціни контрактів «проектування-будівництво», «проектування-будівництво-утримання» та визначення ціни довгострокових контрактів за принципом забезпечення їх експлуатаційного стану. Визначено переваги реалізації зазначених контрактів для всіх учасників ДГ.

Обґрунтовано методичні положення проведення моніторингу цін на дорожньо-будівельні матеріали на основі сукупності критеріїв з урахуванням вагомості кожного критерію та удосконалено методику розрахунку суми коштів на покриття ризиків шляхом урахування видів ризиків, оцінки вірогідності їх виникнення та ступеню впливу на фінансові показники проекту.

Ключові слова: ціноутворення, договірна ціна, укрупнений показник вартості робіт, моніторинг цін, кошти на покриття ризиків, довгострокові договори (контракти).

АННОТАЦИЯ

Бибик Ю.Н. Концептуальные основы реформирования ценообразования на предприятиях дорожного хозяйства – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности) – Национальный транспортный университет, Киев, 2021.

В диссертационной работе решена научно-практическая задача, заключающаяся в реформировании ценообразования на предприятиях дорожного хозяйства путем возможности формирования договорной цены и проведение взаиморасчетов на основании укрупненных показателей стоимости работ. Обобщены теоретические подходы к сущности понятия «ценообразование» и предложено понимать ценообразование на предприятиях дорожного хозяйства как сложный многофункциональный процесс формирования уровня цен на дорожные работы, который завершается фиксированием в договоре подряда с учетом особенностей деятельности предприятий дорожного хозяйства.

Обоснованы научно-методический апарат и формульное обеспечение ценообразования на предприятиях дорожного хозяйства по укрупненным показателям. Усовершенствованы методические подходы к определению цены контрактов «проектирование – строительство», «проектирование – строительство – содержание» и определению цены долгосрочных контрактов по принципу обеспечения их

эксплуатационного состояния. Определены преимущества реализации указанных контрактов для всех участников дорожного хозяйства.

Обоснованы методические положения проведения мониторинга цен на дорожно-строительные материалы на основе совокупности критериев с учетом весомости каждого критерия и усовершенствована методика расчета суммы средств на покрытие рисков путем учета видов рисков, оценки вероятности их возникновения и степени влияния на финансовые показатели проекта.

Ключевые слова: ценообразование, договорная цена, укрупненный показатель стоимости работ, мониторинг цен, средства покрытия рисков, долгосрочные договоры (контракты).

ABSTRACT

Bibyk Y.M. Conceptual bases of pricing reform at road management enterprises – The manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of economic sciences according to specialty 08.00.04 – Economy and management of enterprises (according to the types of economic activity) – National Transport University, Kyiv, 2021.

In the dissertation work the scientific and practical task consisting in reforming of pricing at the enterprises of road economy by a possibility of formation of the contractual price and carrying out mutual calculations on the basis of the enlarged indicators of cost of works is solved. Theoretical approaches to the essence of the concept of "pricing" are generalized and it is suggested to understand pricing at road management enterprises as a complex multifunctional process of price formation for road works, which ends with fixing in the contract taking into account the peculiarities of road management enterprises.

The scientific and methodical apparatus and formulaic provision of pricing at the enterprises of road economy on the enlarged indicators are substantiated. Methodological approaches to determining the price of contracts "design-construction", "design-construction-maintenance" and determining the price of long-term contracts on the principle of ensuring their operational condition have been improved. The advantages of realization of the specified contracts for all participants of road economy are defined. The methodological provisions for monitoring the prices of road construction materials based on a set of criteria taking into account the weight of each criterion are substantiated and the method of calculating the amount of funds to cover risks by taking into account the types of risks, assessing the probability of their occurrence and the degree of impact on project financial indicators.

The proposed conceptual principles of pricing reform in households will increase competition in the market of road works, use internationally recognized forms of reporting on the construction of facilities for budget funds, generate value based on the analysis of actual costs for the past period. Such liberalization of pricing at DG enterprises will lead to a significant reduction in the number of documents submitted by the contractor when agreeing on the contract price and during settlements for the volume of work performed to the customer. The key criteria for accepting the work performed will be: quality, timing, scope and compliance with project documentation.

The transition to a market system for calculating the cost of road works can improve the competitive environment in the construction market and stimulate increased efficiency of economic activity.

Key words: pricing, contract price, aggregate cost of works, price monitoring, funds to cover risks, long-term agreements (contracts).